

Výchovné problémy so žiakmi - aké sú možnosti učiteľa zvládať ťažkosti žiakov

- ❖ Problémy, úskalia výchovy a krízy sú súčasťou nášho života.
- ❖ Dospelí, rodičia, učitelia hľadajú možnosti a spôsoby, ako predchádzať ťažkostiam s deťmi, ako ich riešiť a kompenzovať, ako zlepšiť stav, ktorý vzniká pri nezvládnutých problémoch.
- ❖ **Ak chcú byť oporou pre dieťa a byť mu emočne blízko, je nutné, aby samotný vychovávateľ, rodič, učiteľ bol pre dieťa dôveryhodný a vedel nevťieravým spôsobom do viesť svojich žiakov a zverencov k úspešnému spoločenskému presadeniu a súčasne k pocitu spolupatričnosti a schopnosti znášať nepriaznivé životné situácie.**
- ❖ Otvoreným problémom je, či má dnešná bežná škola reálne možnosti naplniť vysoké výchovné ideály a ako sú k tomu pripravení samotní učitelia.
- ❖ Výchovná a vzdelávacia práca s dospelievajúcimi je náročnejšia ako práca s deťmi či dospelými a z hľadiska pedagogického pôsobenia smeruje a vedie dospelievajúcich k sebaučenie, sebaoznaniu, k zodpovednosti za seba samých, za svoje správanie a činy.

Ak chceme spoznávať to, ako veríme samým sebe, ako rozumieme dianie okolo seba, ako bojujeme voči cudzím tlakom, ako ovplyvňujeme životy iných, je zo psychologického hľadiska pre pedagógov dôležitá tzv. hlbinná psychológia, ktorá sa svojim zameraním úspešne stretáva s pedagogikou zameranou na potreby a emočné prežívanie žiaka.

Hlbinná psychológia pracuje so životnými príbehmi svojich klientov, pedagógovia pracujú s aktuálnymi životnými situáciami a ťažkosťami svojich žiakov. Hlbinná psychológia pomôže pedagógom v odhaľovaní nepríjemných životných udalostí a nedoriešených kríz problémových žiakov, a ponúka im prostriedky k zmierneniu vplyvov nepriaznivých okolností na životný príbeh jedinca.

Čo je dôležité pre pozitívne emočné zážitky a socializáciu dieťaťa?

- ❖ **Vzťahové prostredie dieťaťa** - to znamená vnútorný svet, vzťahy k citovo významným osobám vo svete dieťaťa, pevné a uspokojivé citové vzťahy, pocit stability, istoty a bezpečia. Deti, ktoré nezažili v plnej miere a uspokojení pocit bezpečia a milujúceho prijatia sú nesmelé vo svete emócií, málo spôsobilí ku empatickej vzájomnosti a nedôverujú v lásku a spoľahlivosť.
- ❖ **Pocit základného bezpečia a citového ukotvenia** – citové potreby dieťaťa a spoločný aktívny kontakt môže zabezpečiť zodpovedná osoba, ale tou najdôležitejšou je matka, z biologického i psychologického hľadiska. Spolu s dieťaťom si vytvárajú väzbu, v ktorej matka, prípadne vzťahová osoba poskytuje emocionálne prostredie a rozvoj vnútorných emočných zážitkov. Ak pevná vzťahová väzba s matkou a neskôr oboma rodičmi nie je dostatočná a stála, dochádza u dieťaťa k rôznym interpersonálnym problémom a vzťahovým ťažkostiam.

- ❖ **Prekonanie pocitu odlúčenia od matky** – dieťa sa postupne uvoľňuje so symbiotického vzťahu so svojou matkou, približne v 3. rokoch svojho života sa osamostatňuje a emancipuje. Otec dieťaťa je približne od 2.roka dieťaťa významne nápomocný v jeho osamostatňovaní sa. Mechanizmus rastu a osamostatňovanie pôsobí po celý život. Učiteľ, ktorý poskytuje svojmu žiakovi postupy a pomôcky pre prácu, a svojim ocenením ho vedie k cieľom a výzvam vo vzdelávaní je dôležitý, má svoju pozíciu, svojim stálym pôsobením veľmi podobnú ako rodič, ktorý sa o dieťa stará. Ak dospelý bráni dieťaťu a dospievajúcemu v jeho emancipácii a vlastným rozhodnutiam, dôsledkom môže byť závislosť, negativistické správanie, emocionálna nezrelosť a nezrelé životné rozhodnutia mladého človeka.
- ❖ **Súperenie, spolupráca, spolupatričnosť** - citové skúsenosti majú veľký význam pre ďalší vývoj sociálnych vzťahov jedinca. Sympatie, láska, vrelosť, ktorú prežíva ako dieťa sa premietajú do vzťahov k širšiemu okoliu a do vzťahov k sebe samému. Necitlivé dominantné zásahy dospelých spôsobujú útlm aktivity a iniciatívy dieťaťa. Skúsenosti dieťaťa s harmóniou a spoluprácou v ňom vytvárajú pocity dôvery a spolupatričnosti, istotu v ľudí, s ktorými má spoľahlivé citové väzby, a v dospievaní sa bude cítiť ako človek, ktorý má svoje platné miesto, spojené s túžbou prispieť ostatným niečím dobrým. V opačnom prípade sa jedinec cíti ako nepotrebný a nedôležitý pre ľudí, a nedokáže uspokojovať v plnej miere a pochopení svojho JA svoje vzťahové, emocionálne a sociálne potreby.
- ❖ **Sebadôvera a seba presadenie** – ak prenecháme dieťaťu jeho samostatnosť, zodpovednosť a autonómiu, ak ho sústavne nežiadame o loajálne, komfortné, prispôsobivé správanie, vtedy sa učí zodpovednosti a dôvery v seba samého. Ľahostajná, nevypočítateľná, nespoľahlivá, autoritárska výchova pôsobí traumatizujúco na dieťa. Ak dospelí nenapĺňajú potreby a prania dieťaťa, ak sú odmietajúci, kritizujúci, kontrolujúci, manipulatívni a nároční, dospievajúci je nesamostatný, závislý, pasívny, úzkostný, kontroluje sám seba, čo sa opäť negatívne odrazí na jeho vnímaní JA, vzťahoch, priateľstvách, pracovných a rodinných väzbách.

Poruchy v seba prijatí a problémy v sociálnom začleňovaní

- ❖ túžba dieťaťa vždy víťaziť, aj za cenu klamstiev a podvádzania, získavanie náklonnosti spolužiakov i učiteľov prehnanými prejavmi, má negatívne očakávania.
- ❖ regresívne odvracanie sa zo sveta vrstovníkov, utiahnutie sa do seba, primknutie k dospelým - to zvyšuje izoláciu dieťaťa medzi kamarátmi a podporuje ďalší nevhodný vývoj maladaptívneho správania.
- ❖ získavanie pozornosti rušením, vtieraním, vynucovaním, manipuláciami, výsmechom, dobiedzaním, provokujúci žiak.
- ❖ spoločensky neobratné dieťa je zraňované kritikou, odmietaním, vytvára si domnienky o svojom okolí, aj neutrálne podnety vníma ako nepriateľské, unika do sveta fantázie, klame, vyhovára sa, zapiera skutočnosť, je napäté, úzkostné.
- ❖ agresívne dieťa, nezdržanlivé, dieťa ako nestála osobnosť s disociálnymi, či explozívnymi rysmi, nepriateľské dieťa, s poruchami správania.

V každom vývinovom období vývoja dieťaťa sa naplňajú významné vývinové výzvy. Spoločné majú:

- ❖ emočné zážitky, vzťahová osoba, zvyčajne matka, pocit bezpečia, lásky, emočného zakotvenia
- ❖ osamostatňovanie, autonómia, samostatné rozhodovanie
- ❖ rozširovanie počtu osôb, ktoré sa vyjadrujú pochvalne, či káravo k predvedeným výkonom, pribúdajú cudzie autority okrem autorít rodiny
- ❖ socializácia, emancipácia dieťaťa od dospelých do sveta sebe podobných, vekovo a vývinovo, rozšírenie počtu tých, na ktorých mu záleží, začleňovanie sa do neformálnych skupín
- ❖ sekundárna socializácia prebieha prostredníctvom pravidelného vyučovania, , ktoré sa stáva činiteľom integrovania žiakov do spoločne prežívanej kultúry a prospieva prežívaniu a posilňovaniu spolupatričnosti
- ❖ prežívanie pocitov z prehier, omylov, pádov, víťazstiev a výhier, silné emancipačné snahy, prijímanie príjemných aj bolestných skúseností
- ❖ produktívne spracovanie ťažkostí, pochybností a kríz speje vo vývoji dieťaťa k schopnosti regulovať svoje správanie a spôsobilosti usporiadať svoju emocionalitu, vedieť spolupracovať v spoločnosti, ďalej nadväzovať uspokojivé citové a sociálne vzťahy a prežívať cit patriť niekam a spolupatričnosť

Učiteľ dlhodobo buduje v deťoch cit vlastnej hodnoty a pomáha im rozvíjať si sociálne správanie v interpersonálnych vzťahoch.

Sám vyvíja úsilie získavať náhľad na problémové vzorce správania žiakov a nevedomé konflikty premietajúce sa do medziludských vzťahov.

V pedagogickom procese pedagogický vzťah učiteľ – žiak určuje formy školského úspechu a neúspechu, čo je výzvou pre učiteľa, aby premýšľal nad zložitou a záležitosťami pedagogického vzťahu.

Všetci môžeme prežiť príjemné uspokojenie aj vtedy, keď nemusíme sami hľadať východisko zo zložitej životnej situácie a môžeme sa oprieť o spôsoby a normy prevzaté od spoľahlivých dospelých, vychovávateľov, rodičov, svojich overených vzorov a morálnych autorít.

Spracovala: © PhDr. Terézia Gallová

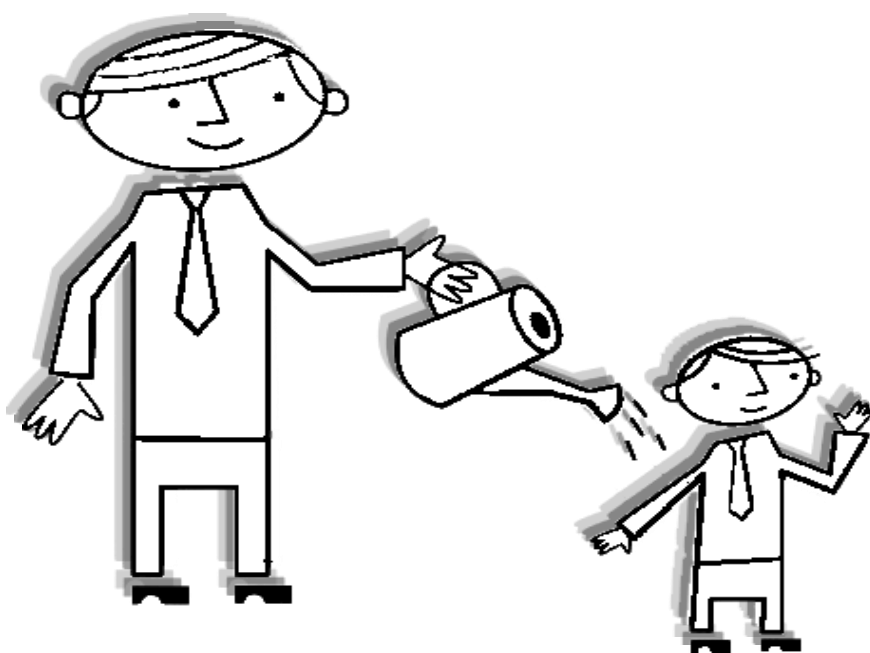
Zdroj: Richard Jedlička, Výchové problémy s žákmi z pohľadu hlbínnej psychológie, Portal, 2011

Tento materiál bol vydaný z prostriedkov MŠ VVaŠ SR v rámci schváleného projektu CPPPaP Prešov v r. 2011:

**„ Ako zvládať výchovné problémy u detí a žiakov
– vplyv rodinnej výchovy na výchovu a vzdelávanie v škole“**

...výchovné problémy so žiakmi ... ?

„Dospelí by sa mali naučiť ako sa stať spojivom pre deti, ktoré ich bude múdro viesť na životných cestách bez toho, aby deti zostali bez úplnej kontroly alebo aby ich dospelí dusili na každom kroku.

Budme preto vnímaví na príležitosti stiahnuť sa a umožniť deťom, aby si zažili svoje silné stránky.“